

VIDENCENTRET FOR LANDBRUG

A man in a blue jacket is riding a quad bike on a muddy, rutted path that winds through a wooded area. The trees have some autumn-colored leaves, and the sky is overcast. The overall mood is one of ruggedness and outdoor activity.

**For fuld fart
ud af krisen**

SIDE	ARTIKEL
4	Harmoni med blå mærker
8	Fra kuldsejlet selvstændig til glad lønmodtager
10	Ud af erhvervet – med fynd og klem
13	En nødvendig konkurs?
16	Landbrug i krise – hvad siger de i banken?
19	Få hjælp i krisen

Ordforklaringer
Fire typiske kriseforløb

FOR FULD FART
UD AF KRISEN
er udgivet af
Videncentret for Landbrug

TEKST Troels Grønbæk
FOTO David Bering
LAYOUT Zeuner Grafisk
TRYK Zeuner Grafisk

December 2013

Lys for enden af tunnellen

DE SENESTE FEM ÅRS FINANSKRISE har truet mange landmænd på levebrødet. For nogle er situationen blevet så uholdbar, at de er i fare for at miste deres virksomhed.

Det er dem, dette magasin er tiltænkt. Vi oplever nemlig gang på gang, at der er behov for at få sat ord på de tanker og følelser, som en landmand og hans familie gennemlever i forbindelse med en afvikling af bedriften, hvad enten det sker som et frivilligt salg, et tvangssalg eller måske en konkurs.

Håbet er, at magasinet kan hjælpe økonomisk trængte landmænd til at se lys for enden af tunnellen, også selv om det forekommer at være langt væk.

Magasinet indeholder fire beretninger om landmænd, der har afviklet deres landbrug. Beretningerne viser, at en afvikling – selv om den er hård at komme igennem – kan være nødvendig, ja måske ligefrem positiv for at komme videre. Fælles for de fire landmænd er, at de og deres familier ikke ser tilbage på forløbet med bitterhed, og at de også finder glæde ved deres nye liv.

Derudover sætter magasinet fokus på dialogen med banken, når den økonomiske situation spidser til. En land-

brugsekspert fra Jyske Bank fortæller, hvad banken lægger mest vægt på i samarbejdet med kriseramte landmænd. I samme forbindelse giver vi råd om, hvordan man opnår en god dialog med sin bank.

Vi præsenterer også muligheden for at hente støtte fra "Landbrugets krisehjælp" – en service, der stilles til rådighed af DLBR's socialkonsulenter. Her er der mulighed for at ringe til en hotline, deltage i erfagrupper med kolleger i samme situation samt at modtage socialrådgivning.

En afvikling kan være vanskelig at overskue på forhånd, især hvis man ikke er fortrolig med det fagsprog, som rådgivere og bankfolk bruger i breve og ved møder. Bagerst i magasinet er der derfor en liste med fagudtryk og en tidslinje, der beskriver de typiske forløb, en landbrugsvirksomhed under afvikling kan gennemgå. Vi håber, at begge dele kan give bedre overblik over mulighederne.

Endelig vil vi gerne sige tak til de landmænd, som sagde ja til at fortælle os deres personlige historie. Vi er glade for, at Anita og Sune, Jens, Kurt og Povl på den måde er med til at vise andre, at der er en vej ud af krisen og videre i livet.

Med venlig hilsen

Jane Karlskov Bille, Bodil Irene Jensen og Jacob Langvad Nielsen
Specialkonsulenter, Økonomi & Virksomhedsledelse
Videncentret for Landbrug

JANE KARLSKOV BILLE

BODIL IRENE JENSEN

JACOB LANGVAD NIELSEN

Harmoni med blå mærker

Anita Valentin Therkelsen og Sune Fitzmaurice Therkelsen lærte praktisk landbrug på den hårde måde, da et sygdomsramt kvægbrug knockoutede en i forvejen anstrengt økonomi.

Lad os starte i plus. Anita og Sune bor sammen med deres tre børn i et hyggeligt hus nær Brønderslev. Hun går på HF, han er lige begyndt som driftsleder på en besætning med 400 køer. Der er tid til børnene, som er faldet godt til i skole og institutioner, der er tid til fritidsinteresser, familie og venner. Og der er plus på kontoen. Ikke stort, men det er der.

Bag denne harmoni gemmer sig imidlertid en dyster historie. Den begyndte på Vejlbj Landbrugsskole, hvor Anita og Sune mødte hinanden i 2004. De fandt hurtigt ud af, at de havde mere end landbrug til fælles, og da det ringede ud i Vejlbj, forlod de skolen sammen for at drive et mindre kvægbrug i Farsø. De 50 køer her blev snart for få, så to år senere – i 2006 – gangede de med 5 og købte en besætning på 250 køer i nærheden af Ålestrup.

Budget uden en chance

Virkeligheden her holdt imidlertid ikke mål med salgstalen. Besætningen viste sig at være kørt ned.

"Første måned slagtede vi 35 køer, og det burde have været flere. Så vi havde ikke en chance for at opfylde budgettet", fortæller Sune.

Uden særlig viden om landbrug kunne deres bankmand bare gentage, at budgettet skulle følges – en holdning, som finanskrisen gjorde sit til at forstærke. Og deres advokat gjorde ikke noget ved en klage over besætningen, så klagefristen udløb, uden at noget skete. Hertil kom, at der ikke var råd til ansatte, og et par elever skred efter få dage.

En ny bank med en landbrugskyndig medarbejder blev et lys i mørket.

"Han så på de fremskridt, vi faktisk gjorde i stedet for at stirre sig blind på kassekrediten", husker Anita.

Juridisk talt

En **akkord** forudsætter, at alle væsentlige, udækkede kreditorer deltager, da aftalen ellers ikke vil have den ønskede virkning på gældssituationen.

Alternativet er at gå via retten.

Anita og Sune valgte at indgive konkursbegæring for at få **gældssanering i konkurs**. Ved gældssanering i konkurs kan gælden blive saneret på tre år, hvorefter Anita og Sune vil være gældfri. Se også ordforklaringen bagerst i magasinet.

Besætningen raseret

Bankskiftet blev i 2010 fulgt op med et hold nye landbrugskonsulenter. Der blev lagt en fremtidsplan med nye dyr og kviehotel, og banken sagde ja. Nu gik det fremad, og i første halvår af 2012 var de to unge landmænd foran budget.

Opsvinget blev imidlertid skudt ned, da dyrene i juni begyndte at dø af mycoplasma. Besætningen blev nærmest raseret, og celletallene skød i vejret.

"Vi slagtede 50-60 køer, og de manglede jo. Så vi fik hurtigt regninger liggende for 4.-500.000 kr. Det var psykisk hårdt", siger Sune.

Efter en lang snak med banken i efteråret 2012 blev gården sat til salg.

"Vi blev og passede den daglige drift, og de betalte regningerne. Det var en stor lettelse", siger Anita.

Helt uden skrammer slap hun dog ikke. Hun måtte ned med stress, som hun kun kom igennem via et højskoleophold på seks uger med en psykolog tilknyttet.

Af med vreden

På grund af finanskrisen stod køberne til gården ikke i kø, og da både Anita og Sune havde større Y-lån, var der ikke udsigt til at opnå en akkord med kreditorerne. Efter at ejendommen blev solgt i januar 2013, valgte de derfor at indgive konkursbegæring for at opnå gældssanering i konkurs.

Et par måneder senere rykkede familien ud til fordel for det lille hus i Vendsyssel. For Sune en tilbagevendende til hjemegnen, forældrene, slægt og venner.

Inden da blev bilen dog pakket til en måneds ekspedition ned gennem Europa.

"Vi måtte bare opleve noget helt andet – og så få snakket om, hvad nu", fortæller Sune.

Snakke med andre end Anita om det passerende ville han i starten nødig. Det var for svært at snakke følelser, snakke om, at det ikke gik, ja, at man var en fiasko. Men Anita pressede ham til at deltage i en erfagruppe med fire andre par i samme situation (under ordningen "Kriserådgivning til landmænd", se side 19). Så skete der noget.

"Alle i gruppen har de samme følelser, og det er en kæmpe lettelse at komme af med vreden og smerten sammen med dem. Det gør det også lettere at komme ud blandt andre mennesker", har Sune erfaret.

I byen om aftenen

Og ud blandt andre kommer de nyslåede vendelboer. Sune er startet til håndbold. Gamle bekendtskaber bliver genopfrisket, og nætter med mere end 4-5 timers søvn betyder, at både Anita og han nu kan tage i byen om aftenen.

"Og så bliver man jo altid en del af lokalsamfundet, når man har børn", fastslår Anita.

Hun synes, familien har fundet en god harmoni. Men de blå mærker er der.

"Der er mange sårede følelser, og dem slipper vi ikke lige af med. Det er en kæmpe sorg at miste noget, der står dig så nær.

Sune passer igen køer, nu i et job som driftsleder på en større nordjysk mælkeproduktion.

Kom sikkert gennem turbulensen

Turbulente år med store følelsesmæssige rutsjeteure. Sådan karakteriserer Anita Valentin Therkelsen (31) og Sune Fitzmaurice Therkelsen (33) de seneste 6-7 år af deres liv. I den periode har de taget hele turen fra håbefulde nystartere til håbløst forgældede i konkursbehandling med en gæld på mere end 14 mio. kr. og udsigt til gældssanering som eneste trøst.

I dag er de kommet igennem det værste, og de deler gerne ud af deres erfaringer til andre, der måtte komme i et lignende stormvejr:

- Få en ordentlig aftale med banken. Så er de villige til at behandle jer godt. Vær åben, ærlig og realistisk – alt andet skaber irritation.
- Sig selv stop, selv om det er svært. Så føler I, at I selv er med i beslutningen. Det er langt bedre end at få noget påduttet af andre.
- Lad være med at tage skyklapper på og knokle mod alle odds. I risikerer at miste alt, inklusive helbred og ægteskab. Undervurdér ikke, at det kan være hårdt for en hustru at se manden slide sig op – og trække familien med ned.
- Vær åben over for familie, venner og ikke mindst børn. Sidstnævnte skal – på deres niveau – vide, hvad der foregår, også selv om tidsperspektivet er usikkert. Og de skal have en chance for at forstå, hvorfor de voksne er kede af det.
- Skjul ikke noget for naboer og lokalsamfund. De skal informeres, før der kommer et "Til salg"-skilt op.
- Vend den nye fritid til en fordel. Den kan virke overvældende i starten, men det kan faktisk være dejligt at lave andet end arbejde.
- Find nogen at snakke med – nogen som kan give håb om, at turbulensen får en ende. For man kommer igennem. Og samtalen med andre speeder processen op.

Fra kuldsejlet selvstændig til glad lønmodtager

Kurt Nybo disponerede forkert i et vanskeligt marked og måtte tage sin straf ved at miste bedriften. Nu har han arbejde hos en anden landmand – og kalder det et ønskejob.

Det er en glad mand, der tager imod i kafferummet på Agerskovgaard Svineproduktion i nærheden af Hammerum. Påfaldende glad, imødekommende og positiv er Kurt Nybo – når man nu ved, at han inden for de seneste fem år er kuldsejlet som selvstændig med en pænt stor svineproduktion i Aulum ved Holstebro, så han i dag må passe andres grise og marker.

Glæden vender vi tilbage til. Først forklaringen på, hvordan Kurt som rimeligt velpolstret virksomhedsejer gennem små 20 år i den grad kunne rutsje ned ad slisen.

Nedturen begyndte i 2006 med et nyt anlæg til 800 søer – egentlig ganske fornuftigt ud fra de aktuelle priser og forudsætninger. Men året efter blev bytteforholdet mellem foder og svinekød ekstremt dårligt. Og det er gift for en så stor investering.

Sammen med alle andre i branchen afventede Kurt dog med fortrøstning de kommende års prisstigninger på svinekød. For sådan plejede det jo at gå. Men denne gang svigtede mekanismen.

Situationen var kritisk – også forstærket af finanskrisen. Og Kurt traf i de følgende år to dispositioner, som skulle vise sig skæbnsvangre:

- Han lejede stalde til opfodning af sine egne grise – det voksede underskuddet bare af.
- Under indtryk af høje kornpriser lejede han jord (lidt for dyrt) til at dyrke sit eget korn på – hvorefter kornpriserne styrtedykkede.

Tager selv ansvaret

Ved udgangen af 2009 var Kurts produktion stærkt tabsgivende. Gælden var for stor, og det samme var lejen af stalde og jord.

"Hvis jeg havde skåret omkostningerne på soproduktionen ned i stedet for at udvide med slagtesvin og fuld produktion af mit eget korn, havde jeg sikkert klaret den. Men det var ligesom kutyme at bruge den ekspansive strategi – i tryk forvisning om, at priserne ville stige. Det var også god latin hos banker og rådgivere", husker Kurt.

Han løber dog på ingen måde fra ansvaret for sine beslutninger.

"Jeg må være ærlig og sige, at jeg ikke har været dygtig nok. Og jeg har det egentlig godt med, at fingeren peger mod mig selv. For når noget er ens egen skyld, kan man bearbejde det. Det kan man ikke, hvis andre har skylden, og så går man og ser sig sur på dem. Hvor lykkelig bliver man lige af det?", spørger Kurt.

Knoklede for kreditorerne

Sammen med bank og rådgivere lagde han en plan for en *turnaround*, som skulle skabe sorte tal på bundlinjen i første halvdel af 2010. Det betød tilbage til rent sohold og farvel til halvdelen af de 7-8 medarbejdere. Og operationen lykkedes.

"Men gælden var stadig højere end aktiverne, så jeg knoklede jo for kreditorerne – ikke mig selv", påpeger Kurt.

Samtidig måtte han stå model til en række mavepustere:

- Egenkapitalen, som også skulle finansiere pensionen, smuldrede i de kritiske år.
- Priserne på svinekød kom fortsat ikke fri af bunden
- Usikkerheden om fremtiden – kan jeg betale mine regninger om et halvt år?
- 80 timers arbejdsuge – skal/kan jeg som 50-årig bare fortsætte med det i resten af mit aktive arbejdsliv?

En regulær uppercut sendte ham til tælling, da hans kone midt i 2010 meddelte, at hun ville skilles.

"Det var for mig signalet til, at nu skulle det have en ende", konstaterer Kurt.

Otte gode kolleger

Og sådan blev det: Kurt holdt sig på benene nogle måneder, betalte sine kreditorer efter bedste evne, men endte så med at kaste håndklædet i ringen i begyndelsen af november 2010.

Han fik en gunstig akkord med banken, blev og passede ejendommen, til den kunne blive solgt, og 1. marts 2011 var han ude.

"Afskeden var ikke hård. Jeg glædede mig bare til at komme videre med mit liv. Og fra tidligere jobs som sælger og mekaniker vidste jeg, at jeg kunne trives som lønmodtager", fortæller Kurt.

Som uddannet mekaniker står Kurt for vedligeholdelsen af maskinparken på Agerskovgaard Svineproduktion.

Snart efter kom han til at stå for indkøb og indtransport på soslageriet Moesgaard Meat i Holstebro, som han selv havde været leverandør til. Men da han efter små to år fik tilbudt jobbet på Agerskovgaard, blev fristelsen til at vende tilbage til stalden og 220 hektar mark for stor.

Og det er her, det bliver alvor med glæden.

"Jeg er næsten lidt stolt af mig selv: Tænk sig, jeg har fundet et ønskejob. Der er ikke for meget kontorarbejde og it. Jeg skal ikke kun passe grise. Og jeg har otte gode kolleger, men nul ledelsesansvar. Hvor heldig har man lov at være?", spørger Kurt.

Som så også lige kan toppe glæden på hjemmefronten, hvor han for nylig er blevet gift igen. ■

Sæt dig for bordenden

Det er ikke nemt for en bondemand at give op. Det måtte Kurt Nybo sande, da hans eneste udvej var – ja, vejen ud af erhvervet.

Det lykkedes dog for ham at håndtere situationen på en måde, som gav ham både respekt og selvrespekt. Det sammenfatter han i følgende:

- Erkend din situation – der skal en adresseændring til, uanset hvor hårdt det er.
- Tag selv action. Du får goodwill hele vejen rundt ved at gribe aktivt ind i forløbet.
- Forstå, at det "kun" er beslutningsprocessen, der er hård. Når først beslutningen er taget, har du noget at styre efter.
- Sæt dig for bordenden. Det gjorde du, dengang du byggede op, så nu skal du også gøre det, når du "bygger ned". Behold styrepinden – så kan du selv styre (til en vis grad).
- Udvis realisme og opfør dig ordentligt over for dine kreditorer. Jo færre du skylder penge, jo lettere bliver det at være menneske bagefter.
- Få øjnene op for, at livet godt kan leves, uden at man er selvstændig.

Tre skarpe fra Jens til en god exit

- Snak om det – ellers dør du.
Du skal ikke nødvendigvis krænge alt ud, men krise og tavshed er en farlig cocktail.
- Vær anstændig – du skal kunne se dig selv og omverdenen i øjnene, både under og efter afviklingen.
- Bed aldrig familien om penge til at holde liv i bedriften – det ødelægger mere end det gavner.

Ud af erhvervet

– med fynd og klem

Jens Skov Rasmussen og hans kone havde besluttet, at de ville sælge gården til fordel for en anden tilværelse. Da de fortalte det i banken, blev penge-kassen smækket i.

Jamen, hvad så med naboens julefrokost næste år. Kommer vi ikke med til den?”

Børn har en sikker sans for de vigtige ting i livet, og Jens Skov Rasmussens dengang 14-årige datter var ingen undtagelse, da hendes forældre fortalte hende, at familien inden længe skulle forlade gården – en slægts-gård gennem fire generationer nær Tommerup på Fyn.

I januar 2009 havde Jens og hans kone, Hanne, efter moden overvejelse og år med alt for hårdt slid med-delt banken, at de ville sælge gården med 320 søer og opfed-

ning af slagtesvin på andre ejendomme. Herefter ville Jens erhvervsmæssigt skifte spor – med sine 49 år havde han stadig en realistisk chance for at gøre det.

Bankens reaktion var overraskende. Så snart ordet ”salg” var udtalt, blev kassen smækket i. Pludselig var der hverken penge til medarbejdernes lønninger, forpagt-ningsaftaler med naboer eller madindkøb i Brugsen. Derfor var der – efter de dengang gældende regler – ikke andet valg end at gå i betalingsstandsning (se tekstboks næste side).

>>

Jens og landboforeningen

På Jens Skov Rasmussens tornestrøede vej ud af land-bruget modtog han – trods sparsomme midler til at betale for dem – en række ydelser fra rådgivningsvirk-somheden Centrovic, heriblandt:

- Rådgivning fra en socialkonsulent, som blandt andet fik Jens og Hanne til at afstemme forventningerne til fremtiden, ligesom hun rådgav om, hvordan børnene bedst kunne håndtere situationen.
- Den nødvendige, faglige rådgivning til at køre bedrif-ten videre.
- Hjælp til at forklare landbrugsfaglige emner for den advokat, som skulle konfrontere kreditforening, bank, foderstof og andre kreditorer.

”Den opbakning betød blandt andet, at kreditorerne talte direkte med mig om bedriften. Det var en fordel for alle parter,” fastslår Jens.

Det gode forhold til rådgivningsvirksomheden blev yderligere styrket, da han i december 2009 blev ansat i et barselsvikariat for en HR-medarbejder. Det gik så godt, at han senere fik tilbudt at fortsætte, først på deltid, men siden december 2012 fuldtids. I dag omfat-ter jobbeskrivelsen så forskellige opgaver som rekrut-tering af udenlandske medarbejdere, ansættelsesret, tilrettelæggelse af driftslederkurser og undervisning af udlændinge i engelsk.

Tid til meget andet

Jens ser flere ligheder mellem jobbet som landmand og konsulentstillingen:

”Fælles for dem er entreprenørholdningen, det at udvikle sig og løse opgaver ad hoc – koblet med sund fornuft og livserfaring”.

Derudover giver hans fortid respekt hos mange, mener han.

”De ved, at jeg har kæmpet hårdt – og at jeg har stået på den anden side og modtaget rådgivning. Det giver mine ord vægt”, vurderer Jens.

Han har haft svært ved at vænne sig til en 37-timers arbejdsuge, så det sker jævnligt, at han bliver lidt læn-gere på jobbet.

”Men jeg klager ikke, for der er blevet tid til så meget andet. Jeg er fx med i en skolebestyrelse og formand for en efterskole. Og så er der familien og hele netværket, der skal plejes. Dem skylder jeg ret meget,” understreger Jens.

Lysten til at blive ved med at udvikle sig er en vigtig drivkraft i konsulentjobbet, mener Jens.

Jens' kone, Hanne, arbejdede med på bedriften en del af årene, og hun har hele tiden været med som sparringspartner – også omkring de svære beslutninger.

Juridisk talt

Tidligere kunne man til retten anmelde, at man standsede sine betalinger. En **betalingsstandsning** sikrede virksomhedens fortsatte drift, mens der blev arbejdet på at finde en løsning på gældsproblemerne uden en konkurs. I foråret 2010 blev reglerne om betalingsstandsning afløst af de nuværende regler om rekonstruktion. Formålet er det samme, men reglerne er meget forskellige. Om rekonstruktion, se ordforklaringen bagerst i magasinet.

>> Mødte op med færdigretter

De daglige fornødenheder sørgede familie og naboer for. De mødte blandt andet op med færdigretter, og begrebet netværk fik i disse uger ny mening for familien. Men den økonomiske situation lignede en hårdknude:

- Ejendomsmarkedet var i begyndelsen af 2009 kollapsede, så der var ingen chance for at sælge og holde pengene hjemme.
- Kreditforeningen ville ikke tage ejendommen i brugeligt pant, da den så ville være tvunget til en tvangsauktion, hvis ikke ejendommen var solgt inden for en kortere periode.
- Jens og Hanne takkede nej til et tilbud om at køre videre alene med søerne – også selv om det var slægtsgården. Sådan gik det meste af 2009. Hanne var sygemeldt med en diskusprolaps, mens Jens holdt bedriften flydende. I november meddelte kreditforeningen så, at den var parat til at tage ejendommen i brugeligt pant med Jens som driftsleder. Samtidig blev tvangsauktionen annonceret.

Gældssanering bevilget

Med alt for lave bud på tvangsauktionen købte kreditforeningen selv ejendommen til langt under værdien. Den blev senere videresolgt til et yngre par, som nu driver den videre med planteavl og sohold.

Jens stod herefter tilbage med en ubetalelig kæmpegæld på 5 mio. kr. Han søgte derfor gældssanering og fik den bevilget i august 2012. Med lån fra forældre og venner kan han se frem til at være gældfri ved udgangen af 2014 – som en teenager, der lige er flyttet hjemmefra, smiler han.

I dag er Jens blottet for ærgrelser, vrede eller bitterhed.

"Vi havde jo besluttet os for at forlade landbruget. Vi

savner ikke noget, bor fint i et lejet hus og har både nye og gamle naboer".

Blandt de nye regner han også familien, som tog over på "hans" gård.

"Det er da dejligt, at den ikke står gabende tom. Jeg har hjulpet dem meget med at komme i gang og har også introduceret dem til lokalsamfundet. Hanne passer af og til deres børn, og en af pigerne passer grise. Det er der noget healing i", påpeger Jens.

Fest på trods

Opbakningen fra familien har været overvældende gennem hele forløbet.

"Tag nu min far. Han så nok, hvor det bar hen, da arbejdsdage på 16 timer gjorde mig stadig mere grå i ansigtet. Og han skulle da synke en ekstra gang, da der blev sat punktum for slægtsgården. Men han vidste, at det var det rigtige", fortæller Jens.

Også Jens' tre søskende var bag ham hele vejen, blandt andet fordi han konstant holdt dem tæt orienteret om, hvad der skete. Det samme gjaldt naboer og venner – der flød jævnlige mails fra hans computer i de måneder.

Opbakningen nåede nok et klimaks, da den ældste af pigerne skulle konfirmeres midt i betalingsstandsningen. Der blev fest takket være lånte lokaler på en efterskole og mad lavet af naboer.

"Jeg har aldrig grædt over det med gården. Men indimellem har øjnene været fugtige af al den hjælpsomhed, vi har mødt," siger Jens.

Og for at vende tilbage til det indledende spørgsmål: Jovist kom de med til naboens julefrokost – igen og igen.

Landbrug er det eneste, Povl vil. I dag arbejder han som driftsleder i en svineproduktion.

En nødvendig konkurs?

Povl Petersen er den dag i dag overbevist om, at en akkord kunne have holdt ham i erhvervet. Men han er gældfri, uden alt for store mén efter konkursen og arbejder stadig med grise.

Jeg forstår ikke kreditforeningen. Hvis de havde sagt ja til en akkord på 1,8 mio. kr., havde min konkurs været unødvendig. Men i modsætning til tre andre kreditorer var de hverken til at hugge eller stikke i – med det resultat, at de senere mistede mange flere penge efter tvangsauktionen.”

Som han sidder der i køkkenet i sit lejede hus i landsbyen Holm på Nordals er Povl Petersen ikke egentlig bitter; snarere let hovedrystende over nogle holdninger og beslutninger, som han finder ikke bare urimelige, men også tåbelige.

”Der burde være bedre muligheder for akkord før konkurs. Ikke som fast praksis, men hver sag burde håndteres individuelt”, mener den tidligere svineproducent.

Hans historie har træk, der peger på, at han måske skulle have haft en ny chance med en akkord. Uden baggrund i landbruget købte han i 2002 en svineejendom på Nordals – i to bidder af hensyn til YJ-lånene. Senere fulgte tilkøb af jord – alt sammen til fuld markedspris, for som ny i landbruget får man ikke noget forærende, måtte

Povl konstatere. Det gjorde ham bare ekstra stædig. For landbrug var det eneste, han ville.

>>

Selvstændig igen – hvorfor ikke?

Trods konkursen er Povl Petersen på ingen måde en knækket mand. Og han luner sig ved anbefalinger fra nogle af de samarbejdspartnere, der kun så forløbet som et sammentræf af ekstremt uheldige omstændigheder.

I banken lod de ham således forstå, at de til enhver tid vil anbefale ham som landmand, hvis han engang i fremtiden vil prøve igen. Og en rådgiver i landboforeningen mente ligefrem, at de erfaringer han har høstet, er mere værd for et nyt forsøg end en mindre startkapital. Tilliden til hans faglige evner er usvækket.

”Så, jo, jeg kan udmærket se mig selv som selvstændig igen. Og – helt ærligt: En lønseddel er da lidt kedelig”, siger Povl med et smil.

>> Sælg, sælg

Povl kom flot fra start med produktionsresultater i den øverste tredjedel, men han var rigeligt forgældet. Så da foderet i 2007-08 steg til det dobbelte, mens kødet kun kunne sælges til det halve, begyndte han at tabe penge – mange penge. Og så kom finanskrisen.

Meldingen fra banken var: Sælg, sælg, hvis du vil holde skindet på næsen. Ejendommen blev sat til salg, men priserne faldt, og køberne udeblev. Povl kørte 2009 igennem med underskud, og det meste af 2010 gik med tovtværkeri om en akkord. Men end ikke bankens tilsagn om at slå en streg over hele sit engagement kunne rokke en stejl kreditforening.

Så i 2011 gik det stærkt: I april blev der begæret brugeligt pant i ejendommen, 21. juli erklærede Povl sig konkurs, 1. september var der tvangsauktion (med kreditforeningen selv som køber), og 1. december flyttede han efter at have lukket besætningen ned.

"Samlet set var det en lang proces, og jeg har mange gange fortrudt den konkurs. Oveni kom, at skifteretten brugte næsten to år på sagen. Jeg var ved at blive sindssyg, for selv om jeg nok vidste, at jeg ville få min gældssanering, så er man altså bare låst i den periode", fastslår Povl.

Da afgørelsen endelig faldt i september 2013, var hans restgæld så lille, at den kunne betales tilbage på tre måneder. Så i dag er han en gældfri mand.

Mistet og savnet

I dag glæder Povl sig trods alt over, at han selv tog beslutningen om konkurs. Det er bedre, end hvis andre dikterer det som løsning. Og banken gav fuld opbakning.

Tænk på dig selv – og andre gode råd

Blandt de råd Povl Petersen først og fremmest vil videregive efter sit lange afviklingsforløb, er:

- Hvis det skal være konkurs, så tag beslutningen selv – lad ikke banken lukke og slukke. Vær samtidig forberedt på, at du ikke kan forberede dig på en konkurs. Den er som et faldskærmsudspring.
- Tænk på dig selv, ikke på kreditorerne. Der er et liv bagefter at tage hensyn til – især da, hvis du er under 40. Og hvis du alligevel skal ud i gældssanering, kan du lige så godt tage den med det samme.
- Snak med nogen. Det går ikke at lukke sig inde. For Povl var det gamle venner, som fik alt at vide – suppleret med professionel hjælp fra konsulenter.
- Betal så vidt muligt de små, lokale kreditorer. Det er dem, du skal kunne se i øjnene til hverdag, når støvet har lagt sig.

Juridisk talt**Betaling af udvalgte kreditorer**

Vær opmærksom på, at hvis du betaler fakturaer til lokale kreditorer kort tid før en konkurs, er der risiko for, at konkursboet vil kræve beløbet tilbagebetalt (omstødelse). Det kan eksempelvis ske, hvis betalingen ikke fremtræder som et sædvanligt led i driften af virksomheden, fx fordi du er stoppet med at betale alle andre kreditorer, og hvis modtageren af din betaling ved, at du er i betalingsvanskeligheder. Betaling af gæld og gaver til familien kan kræves tilbagebetalt af konkursboet, selv om det ligger helt op til to år tilbage før din konkurs.

"Men sjovt er det ikke. Jeg har mistet noget, som jeg virkelig savner – først og fremmest det at være selvstændig, men også et dejligt hus, som jeg selv havde renoveret", fortæller Povl.

I perioder har han været langt nede og også omkring en psykolog. Situationen har yderligere været påvirket af, at han i 2009 blev skilt, så han nu har delt forældremyndighed over to små drenge.

"Skilsmissen hang ikke direkte sammen med salget af gården, men jeg arbejdede jo alt for meget og var fx ikke opmærksom nok, da min kone fik en fødselsdepression med vores andet barn. Den slags slider", konstaterer Povl.

Driftsleder med frie hænder

I begyndelsen af 2012 var Povl moden til, at der skulle ske noget nyt, så han meldte sig til et merkonomkursus med titlen "Ledelse i praksis". Samtidig ville skæbnen dog, at en bekendt, som driver en svineproduktion på Nordals, kontaktede ham og spurgte, om han ikke kunne holde øje med bedriften, mens familien holdt ferie. Det kunne Povl, og så blev han hængende.

I dag fungerer han som driftsleder og har ingen problemer med, at det er en anden, der sidder i førersædet. "Vi har kendt hinanden i masser af år, og vi tænker ens, når det gælder svineproduktion. Derfor har jeg frie hænder til at gøre tingene, præcis som jeg vil", fortæller Povl.

Den frihed behøver ingen arbejdsgiver være nervøs ved. For Povl er en arbejdshest, der klør på, indtil opgaven er løst – om nødvendigt 80 timer om ugen. Det er både godt og skidt.

"Jeg har haft et voldsomt arbejdspress de sidste 6-7 år, og folk fortæller mig, at jeg ser slidt ud. Derfor er der også fordele ved tingene, som de er nu. Jeg har faktisk fritid sammen med drengene, vennerne og min familie", konstaterer Povl.

*Povl har altid været glad for vand, og han
drømmer om at købe en båd.
Han og drengene kommer ofte i den
nærliggende Dyvig Lystbådehavn.*

Landbrug i krise – hvad siger de i banken?

For banken har det første prioritet at finde en løsning og få forbedret bedriften. Afvikling er sidste udvej, som banken taber mange penge på, fortæller landbrugs-ekspert fra Jyske Bank.

For banken er målet altid at få en økonomisk truet virksomhed til at forbedre driften, så den kan tjene penge igen – også selv om det kræver et langt, sejt træk. Og landbrug er ingen undtagelse”.

Sådan siger Karsten Brixen, fagligt ansvarlig for Erhvervskompetencecenter Landbrug i Jyske Bank. Afdelingen er bagland for 40-45 bankrådgivere med landbrug som speciale, fordelt på ni centre over hele landet. Han har således opdateret førstehandsviden om erhvervets helbredstilstand.

Er der problemer med indtjeningen, satser banken stærkt på at motivere til forandringer, så bedriften giver overskud. Det sker blandt andet ved at fokusere på potentialer fremfor ”de trælse ting”.

Ændrer drift og økonomi sig så ikke rigtigt i løbet af et års tid, er det en anden sag.

”Så gør vi opmærksom på, at en tilværelse uden for landbruget kan blive alternativet. Men vi træffer som bank ikke den beslutning – det gør landmanden selv. Det er til fordel for begge parter. Vi er jo kun interesserede i, at han bevarer motivationen til at sælge bedst muligt”, understreger Karsten Brixen.

Han tilføjer, at banken kun yderst sjældent griber til at begære en kunde konkurs.

”I de otte år jeg har været her, er det kun sket meget få gange. Det er reelt en ikke-eksisterende løsning”.

Fra millioner til ingenting

For Karsten Brixen er enighed om forløbet det vigtigste. Og fundamentet herfor er først og fremmest samme opfattelse af den situation, man står i.

”Hvis der er løbende underskud, og egenkapitalen er væk, er det meget svært at låne penge til fortsat drift. Men det kan være svært at indse for landmanden, som jo ikke selv er skyld i de dårlige konjunkturer og prisfald”, mener han.

Han nævner som eksempel en bedrift, der i 2008 var 50 mio. kr. værd og havde en gæld på 30 mio. – altså en egenkapital på 20 mio. kr.

”I dag er den måske mindre end 30 mio. værd, men gælden er stadig 30 mio., så nu er egenkapitalen negativ. Det kræver en kæmpe mental omstilling af ejeren at gå fra en status som tocifret millionær til at have ingenting”, fastslår Karsten Brixen.

Dette realitetschok blokerer ofte for en realistisk vurdering af situationen. Landmændene vil kæmpe videre. Og mange gange er det måske også vanskeligt for deres konsulenter at være realistiske på modvillige kunders vegne.

VIDENCENTRET FOR LANDBRUG

Fire råd om den gode dialog med banken

- Den løbende dialog med din bank bør altid være så ærlig og realistisk som muligt. Budgetter der ikke overholdes, og manglende erkendelse af egen situation forringer bankens tillid til dig.
- Vær afklaret med, hvad der er vigtigt for dig, og kend dine grænser for at fortsætte driften. Inden et møde i banken kan det fx være en god idé at overveje, under hvilke betingelser du er villig til at køre driften, indtil et salg kan ske bedst muligt.
- Vis initiativ – eller sæt dig helt bogstaveligt for bordenden. Har du nogen tanker om, hvordan du ser det fortsatte engagement med banken, så læg dem frem. Men husk at gøre dit hjemmearbejde, så du kan dokumentere, at planerne er realistiske.
- Undgå illoyal adfærd. Hvis du sikrer din ægtefælle med konto i en anden bank, betaler nogle kreditorer frem for andre, giver afkald på arv eller lignende, uden at det sker efter aftale med banken, kan det ikke bare være ødelæggende for dit samarbejde med banken. Det kan også ødelægge dine muligheder for senere at få gældssanering.

Karsten Brixen på besøg hos svineproducent Flemming Jensen, Tjele ved Viborg
- en af de landmænd, der som ressourceperson går ind og tager del i ledelsen af kriseramte bedrifter.

"Heldigvis melder realismen sig hos mange, og vi når til enighed om, hvor udfordringerne ligger, og hvordan vi skal forsøge at tackle dem gennem forbedringer af driften. Afvikling er det sidste, vi griber til. Det taber vi jo styrkende med penge på", konstaterer Karsten Brixen.

Kollega overtager ledelsen

De virkemidler som Jyske Bank foreslår sine landmandskunder i risikozonen, er blandt andet budgetlægning med kvartårlig opfølgning, ledsaget af effektivitetsanalyser. Ud fra en erkendelse af den kritiske situation skal der desuden fokuseres skarpt på primærdriften, og der er ingen likviditet til udvidelser.

"Hertil kommer, at det i mange tilfælde kan være en fordel med nye øjne på bedriften, fx med et hold nye konsulenter. Men landmanden er stadig selv ved roret", siger Karsten Brixen.

På andre bedrifter skal der en anden ledelse til. Her arbejder Jyske Bank med en *ressourcepersonmodel*, hvor en dygtig fagkollega er hos den kriseramte landmand en dag om ugen. Landmanden skal dele ledelsen med kollegaen, men selv gennemføre ændringerne.

"Det kan ganske vist være svært at komme 'under administration', når man altid har været selvstændig. Ja, faktisk skal man indføre forbedringer, foreslået af en anden. Men

ordningen har kørt 3-4 år nu, der er 25 i gang p.t., og vores kunder er glade for det", fastslår Karsten Brixen.

Afvikling i enighed

Han tilføjer, at succeskriteriet for bankens rådgivning af kriseramte landmænd ikke er, at de nødvendigvis bliver i erhvervet, men derimod at løsningen bliver bedst mulig for dem. Nogle gange får de dog stolen sat for døren.

Ønsker landmanden at fortsætte driften op ad bakke, får han ikke yderligere likviditet, men banken opsiger ikke engagementet. Vil han sælge på en måde, som banken finder tvivlsom, bliver salget forestået af andre. Og decideret fusk med værdier i forbindelse med salg betyder naturligvis, at samarbejdet ophører helt.

"Men det sker nu stort set aldrig. Faktisk er der enighed om afviklingen i mere end 90 procent af tilfældene, hvor det foregår i god ro og orden", understreger Karsten Brixen.

Det er i begge parter interesse.

"Vi bliver meget nemmere at forhandle en mindelig løsning med, når det gælder restgælden. I mange tilfælde kan vi måske gøre det bedre end en gældssanering, som binder folk i tre eller fem år," konstaterer Karsten Brixen, idet han dog tilføjer, at der ikke er nogen faste regler på dette felt. Her forhandles individuelt fra sag til sag. ■

Ordforklaringer

Akkord (frivillig)

En frivillig akkord er en aftale med en eller flere kreditorer, hvorved gælden helt eller delvis eftergives. Akkorden er ofte betinget af en afdragsordning og kaldes også frivillig gældssanering. Når man har aftalt en gældseftergivelse, giver kreditoren en saldokvittering. Hvis akkorden er betinget af en afdragsordning, gives saldokvitteringen først, når afdragsordningen er opfyldt. Skattemæssigt deles frivillige aftaler i singulære gældseftergivelser og aftaler om en samlet ordning. Hvis man indgår en aftale med én kreditor, der står for mere end halvdelen af gælden, anses det skattemæssigt for at være en samlet ordning.

Brugspant

En kreditor med pant i fast ejendom kan, før han griber til tvangsauktion, prøve at få dækket sit krav gennem ejendommens afkast ved at drive den videre i skyldnerens navn. Dette kaldes brugspant. En ejendom kan dog kun tages i brugspant i en begrænset periode, hvorefter brugspantet som regel efterfølges af en tvangsauktion.

Gældssanering

Hvis man ikke kan betale sin gæld, og ens økonomiske situation i øvrigt er afklaret, kan man søge om gældssanering. Opnår man det, skal man over fem år afvikle så meget som muligt af gælden, inden den slettes. Er man under konkurs, kan man inden konkursens afslutning anmode om gældssanering i konkurs. Her er perioden kun tre år, og ens økonomiske situation behøver ikke at være afklaret. Til gengæld kan afdragene ændres i løbet af perioden.

Henstand – Moratorium

Ved et moratorium giver en kreditor henstand med betalingen af gælden. Det betyder, at hele gælden fortsat skal betales tilbage. Denne type aftaler kaldes også for indefrysningsaftaler. Det er forskelligt, hvordan gælden forrentes under henstandsperioden. Hvis gælden ikke forrentes, kaldes det ofte rentenulstilling.

Insolvens

Den almindelige forståelse af begrebet insolvens er, at skyldneren har negativ egenkapital. Juridisk er en skyldner dog først insolvent, når han ikke kan betale sine forpligtelser, efterhånden som de forfalder til betaling, og betalingsproblemerne ikke blot er midlertidige. Insolvens er en betingelse for at kunne komme under rekonstruktion eller konkurs.

Konkurs

Hvis man er insolvent, kan man selv eller en kreditor indgive en konkursbegæring. Hvis skifteretten imødekommer begæringen, bliver der udpeget en kurator, som skal sælge skyldnerens aktiver med henblik på at indfri (betale) kreditorerne. Kreditorerne indfris i en bestemt rækkefølge, kaldet konkursordenen. En konkurs indeholder ikke eftergivelse af gælden, men afsluttes, når boet er solgt. Derfor vil personer, der går konkurs, stadig have gæld efter konkursens afslutning.

Rekonstruktion

Ved en rekonstruktion henvender skyldner eller kreditor sig til skifteretten og begærer virksomheden rekonstrueret. Samtidig fremlægges en rekonstruktionsplan. Rekonstruktionen kan indeholde en gældsnedsettelse (tvangsakkord), et salg af hele/dele af virksomheden eller begge dele. Efter rekonstruktionen skal virksomheden være solvent, ellers går den konkurs.

Tvangsakkord

Ved en tvangsakkord bestemmer skifteretten, at gælden nedsættes til en vis procentdel, kaldet en dividende. Tvangsakkord kan udelukkende opnås som led i en rekonstruktion.

Tvangsauktion

En tvangsauktion finder sted, når en kreditor med pant i fast ejendom kræver ejendommen solgt på auktion, fordi låneaftalen misligholdes. Herefter bruges den opnåede budsum til at indfri kreditorerne. Efter auktionen står de udækkede krav, der ikke blev dækket af budsummen, som gæld hos skyldneren.

Få hjælp i krisen

Som landmand med behov for råd og vejledning i en kritisk situation kan du henvende dig til Landbrugets krisehjælp – en service stillet til rådighed af socialkonsulenter i DLBR.

Du har tre muligheder for krisehjælp:

- En landsdækkende hotline
- Et tilbud om at deltage i en erfagruppe
- En startpakke med op til fem timers socialrådgivning

Hotlinen er åben alle hverdage på 70 200 442 kl. 9-12, hvor den er bemandet af en socialkonsulent. Uden for åbningstiden kan du lægge en besked, hvorefter du bliver kontaktet den følgende (hver)dag.

Erfagruppen kan du deltage i, hvis du har behov for at dele dine erfaringer med andre økonomisk trængte landmænd. Nye grupper oprettes efter behov. Du kan tilmelde dig via hotlinen, din lokale rådgivningsvirksomhed eller Videncentret for Landbrug på krisehjælp@vfl.dk.

Startpakke med op til fem timers socialrådgivning i form af personlig samtale, bisidderhjælp ved samtaler hos kommunen, henvisning til andre tilbud om hjælp m.m. Kontakt hotlinen eller din lokale rådgivningsvirksomhed.

Det er gratis at ringe til hotlinen og at blive medlem af en erfagruppe. For at få startpakken skal du være medlem af Landbrug & Fødevarer, ikke selv kunne betale for rådgivning eller være henvist til videre hjælp af en socialkonsulent. Du er altid velkommen til at ringe til hotlinen for at finde ud af, om du er omfattet af tilbuddet.

Se mere om krisehjælpen på: landbrugsinfo.dk/krisehjælp

Tilbuddet om krisehjælp er blevet til i et samarbejde mellem Landbrug & Fødevarer og Videncentret for Landbrug. Arbejdet støttes af Velux Fonden og Foreningen Østifterne.

Tilbuddet gælder frem til 31. december 2014.

Fire typiske

1

Rekonstruktion

Ved en **rekonstruktion** kan man nedsætte gælden eller sælge hele eller dele af ejendommen for at blive solvent. Lykkes det ikke, går man konkurs.

Tvangsakkord
Tvangsakkord + salg
Salg

2

Konkurs

Udbyttet fra **salg** af alle aktiver eller budsummen fra en **tvangsauktion** fordeles til kreditorerne efter konkursordenen.

Salg

Tvangsauktion

3

Brugeligt pant

Ved **brugspant** forsøger panthaveren at få dækning i afkastet fra ejendommen. Panthaveren kan kun tage ejendommen i brugspant i en begrænset periode. Har panthaveren ikke fået dækket sine krav i denne periode, går ejendommen på **tvangsauktion**.

Tvangsauktion

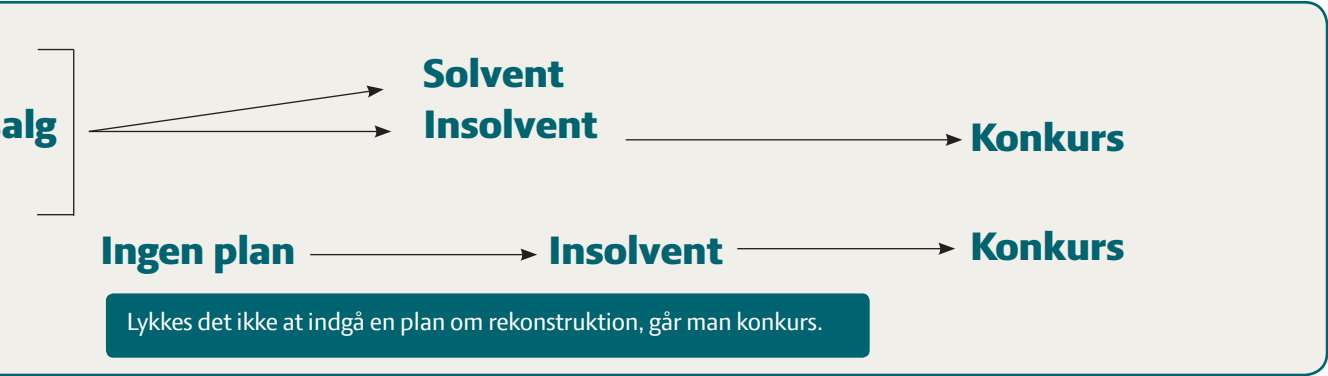
4

Frivilligt salg

Aftale om gældseftergivelse med en eller flere kreditorer er en **frivillig akkord**. Gældseftergivelse med hovedkreditor eller flertallet af kreditorer anses for en **samlet ordning**.

Frivillig akkord
Samlet ordning

kriseforløb

KRISEHÄNDTERING